

7. Експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 504 с.

8. Дунаєв О. В. Актуальні питання судово-медичної генетики в Україні. Український медичний альманах. 2013. Т. 16. № 1. С. 179–181.

9. Кривда Г. Ф., Дем'янчук А. П., Котельникова В. О., Старовойтова Р. О., Кривда Р. Г. Судово-медичне дослідження речових доказів: навч.-метод. посіб. Херсон: Наддніпряночка, 2014. 460 с.

УДК 343.163

DOI: 10.31733/17-03-2023-415-417

Едуард КОПИЛОВ

викладач кафедри

оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЩОДО ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Єдиною системою, яка у встановленому законодавством порядку здійснює функцію щодо нагляду за всіма підрозділами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, є Прокуратура України [1].

В умовах воєнного стану використання результатів оперативно-розшукової діяльності, а також зміст і завдання прокурорського нагляду в цій сфері є доволі актуальним питанням, яке визначає прокурорський нагляд як самостійний, специфічний вид державної діяльності, який полягає у перевірці уповноваженим суб'єктом конкретного об'єкта суворого дотримання ним законів для попередження та виявлення порушень чинного законодавства, прав і свобод людини та громадянина, що передбачає виокремлення державного та соціального призначення прокурора [2].

Основним завданням прокурорської діяльності є захист конституційних прав і свобод людини та громадянина, попередження можливих порушень закону, пов'язаних з обмеженням конституційних прав учасників кримінального провадження, а також їх поновлення у разі порушення [3].

Прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому Законом України «Про прокуратуру», здійснює встановлені Конституцією України функції задля захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Відповідно до ст. 131-1 Конституції України, прокуратура здійснює такі функції: підтримання публічного обвинувачення в суді; організація й процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими й розшуковими діями органів правопорядку; представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [4].

В умовах воєнного стану, відповідно до ст. 2 Закону України «Про прокуратуру», на прокуратуру покладаються такі функції: – підтримання державного обвинувачення в суді; – представництво інтересів громадян або держави в суді у випадках, визначених законом; – нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; – нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також під час вжиття інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [1].

Прокурорський нагляд як вид державної діяльності, яку здійснюють саме органи прокуратури, можна визначити як сукупність безперервних дій зі спостереження за дотриманням законності у відповідних суспільних відносинах, які здійснюються компетентним на те органом із застосуванням наданих йому законом повноважень та спрямовуються на попередження, виявлення й припинення порушень, а також притягнення порушників до відповідальності [5].

Згідно з ч. 3 ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»,

відомості про осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальним органом України, належність конкретних осіб до кадрового складу розвідувальних органів, а також форми, методи й засоби розвідувальної діяльності та організаційно-штатна структура розвідувальних органів до предмета прокурорського нагляду не належать [6].

Таким чином, в умовах воєнного стану прокурорський нагляд є видом державної діяльності, що здійснюється від імені держави, включаючи органи місцевого самоврядування. Взагалі прокурорський нагляд є однією з гарантій кримінального процесу, що сприяє забезпеченню дотримання законності органами досудового слідства та відновлення порушених прав громадян. Цілями прокурорського нагляду є результат, на досягнення якого спрямована діяльність прокуратури загалом та її найважливіша функція, якою є прокурорський нагляд. Цілі прокурорського нагляду визначаються статусом прокуратури, її місцем і роллю в системі органів влади держави [7].

В умовах воєнного часу прокурорський нагляд за підрозділами, які здійснюють ОРД діє виключно в інтересах держави, суспільства, та направлений на забезпечення прав і свобод громадян.

Аналіз Конституції України свідчить, що вищезазначені питання та їх забезпечення потребують негайного вдосконалення та уточнення [8].

Взаємодію Прокуратури України та підрозділів, що здійснюють ОРД, передбачено в КПК України, законах України «Про прокуратуру» та «Про оперативно-розшукову діяльність», декількох міжвідомчих нормативно-правових актах, проте в жодному з них не передбачено дієвого та сучасного механізму, здатного усунути інформаційний вакуум стосовно спільних об'єктів розробки для різних суб'єктів оперативно-розшукової діяльності й таким чином забезпечити дотримання прав і свобод людини, гарантованих законодавством. Рішенням зазначеної проблеми може стати створення саме в Офісі Генерального прокурора захищеного реєстру оперативно-розшукових справ, який надав би прокуратурі можливість стати гарантом дотримання положень законодавства, запобігти проведенню оперативно-розшукових заходів стосовно однієї особи різними підрозділами, що здійснюють ОРД, а також контролювати терміни її проведення. Наперед передбачаючи заперечення щодо доцільності функціонування такого реєстру через можливість витоку інформації, корупційних ризиків тощо, слід зазначити, що розвиток сучасних технологій дозволяє створювати захищені обліки, здатні запобігти вказаним ризикам. Наприклад, інформація про об'єкти розробки та терміни оперативного провадження може подаватися у формі, однакової для всіх суб'єктів ОРД у закодованому вигляді таким чином, що уповноважені особи Офісу Генерального прокурора не володітимуть анкетними даними розроблюваних, а лише реагуватимуть на спрацювання індикатора-оповіщення, коли програмне забезпечення сповістить про збіг об'єкта розробки, або порушення терміну ведення оперативно-розшукових справ. Разом із цим доцільно в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачити, що з метою запобігання одночасному проведенню оперативно-розшукових заходів, що частково обмежують права людини, стосовно однієї особи різними суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, Офіс Генерального прокурора може вести захищений реєстр оперативних проваджень [9].

Разом з тим, розглянуті нами міркування, проблеми та пропозиції системи прокурорського нагляду в умовах воєнного стану носять лише дискусійний характер та потребують ретельного обговорення з метою їх подальшого вдосконалення в практичній діяльності оперативних підрозділів.

1. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 25.01.2022)

2. Липівський В.В. Поняття та правова природа прокурорського нагляду. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 3. С. 165–169.

3. Богатирьова О.І., Галай А.О., Гладун О.З. та ін. Заходи забезпечення кримінального провадження : науково-практичний посібник / за заг. ред. В.Т. Маляренка. Київ : Національна академія прокуратури України, 2015. 310 с.

4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 10.02.2023).

5. Столітній А.В. Прокурорський нагляд: історія, сучасність, перспектива. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2015. № 3. С. 81–84

6. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992р. №2135-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 09.02.2023).

7. Білічак О.А. Прокурорський нагляд за законністю провадження негласних слідчих

(розшукових) дій. Юридичний вісник. 2014. № 5. С. 115–120.

8. Копилов Е.В. Формування безпечного середовища суспільства й держави в умовах сьогодення. FORMATION OF SECURITY ENVIRONMENT OF SOCIETY AND STATE IN NOWADAYS CONDITIONS. Міжнародний юридичний науковий електронний журнал № 5-450 від «1» червня 2022 р. 69063, м. Запоріжжя, пр. Соборний 74, к. 201, офіційний сайт: www.lsej.org.ua.

9. Тіхонов С.В., Василичук В. І., Вишневський С.А. Удосконалення участі прокурора під час ведення оперативно-розшукових справ підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Теорія і практика правознавства. 2022. Вип. 1 (21). С. 82–96. URL: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2022.21.260018>. (дата звернення: 13.02.2023).

УДК 343.122

DOI: 10.31733/17-03-2023-417-419

Сергій ІСЛАНКІН

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін

Аліна ІВАНЧЕНКО

студентка ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕПОВНОЛІТНІ ПОТЕРПІЛІ, ЯК УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність теми неповнолітніх потерпілих, як учасників кримінального процесу визначається тим, що діти та підлітки можуть бути потерпілими від різних видів кримінальних правопорушень. Водночас, неповнолітні потерпілі є особливо вразливою категорією громадян, яка потребує спеціальної уваги та захисту.

Українське законодавство передбачає ряд заходів, спрямованих на захист прав неповнолітніх потерпілих та забезпечення їх участі у кримінальному процесі. Зокрема, Закон України «Про охорону дитинства» передбачає право на захист дітей, які були жертвами насильства, експлуатації та інших кримінальних правопорушень. Також законодавство передбачає можливість проведення допиту неповнолітніх потерпілих у спеціальних кімнатах, що відповідають вимогам безпеки та забезпечують конфіденційність.

Однак, неповнолітні потерпілі не завжди можуть користуватися своїми правами та бути повноцінними учасниками кримінального процесу через свою вікову незрілість та психологічну уразливість. Тому, важливо забезпечувати додаткову підтримку та захист неповнолітнім потерпілим, залучати до справи спеціалістів з психологічної та соціальної підтримки та забезпечувати належний рівень захисту прав дітей та їх інтересів.

Отже, питання захисту прав неповнолітніх потерпілих та їх участі в кримінальному процесі є дуже актуальним і потребує уваги з боку правоохоронних органів, судів, адвокатів та громадськості загалом. Необхідно враховувати психологічну особливість неповнолітніх потерпілих та забезпечувати їх захист від подальших травм і насильства.

Метою даного дослідження є розкриття статусу неповнолітніх потерпілих як учасників кримінального процесу. Дане питання вивчали Харченко В. Б., Житний О. О., Орлов Ю. В., Яценко А. М., Ємельянов В. П., Денисов С. Ф. та ін.

Світовим співтовариством у міжнародних актах (конвенціях, деклараціях, резолюціях) сформульовано універсальний принцип пріоритетного захисту прав та інтересів неповнолітніх. Суть цього принципу полягає в покладенні на державу обов'язку із забезпечення першочергового захисту прав та інтересів дітей під час проведення внутрішньої соціальної й кримінальної політики. Під час здійснення національним законодавцем регламентації кримінального провадження за участю неповнолітніх осіб обов'язково повинні бути враховані міжнародні стандарти забезпечення прав неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні. При цьому варто взяти до уваги той факт, що міжнародні стандарти забезпечення прав неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні не можна враховувати як окремі, самостійні положення, оскільки вони тісно пов'язані з фундаментальними міжнародними стандартами прав особи та зумовлені ними. Міжнародні стандарти забезпечення прав неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні являють